

KERKSCHATTEN

Ton Thelen

De kerken van Gemert bezitten een rijke kunstschat aan schilderijen, beelden en heilig vaatwerk. In de publikaties van de Heemkundekring is al diverse malen een afbeelding van sommige kunstschaten opgenomen. De bijschriften beperkten zich echter tot een korte aanduiding van het voorwerp. Er is heel wat meer over te vertellen. Daarom is besloten om voortaan in Gemerts Heem van tijd tot tijd een kunstvoorwerp uit de kerken eens nader te belichten.

Johannes de Doper

Dit eikehouten beeld van de patroonheilige van de Gemertse parochiekerk dateert in elk geval uit het laatste kwart van de vijftiende eeuw. Het wordt toegeschreven aan Meester Arnt van Kalkar.

Al is de voorstelling van deze heilige niet natuurgetrouw, om de eenvoudige reden dat er van hem geen betrouwbare afbeelding is, dit wil niet zeggen dat de voorstelling geheel willekeurig is en louter gekozen door de kunstenaar. In de loop der tijden ontwikkelde zich een vaste traditie in de voorstelling van bijvoorbeeld Christus of de heiligen. Men spreekt hier van de iconologie, ofwel de leer of kennis van de beelden waaronder iets of iemand wordt voorgesteld. Het gaat om het "hoe", om de inhoud van de afbeelding. In aansluiting hierop spreekt men van iconografie, als de beschrijving en verklaring van het "hoe" van een kunstwerk.

Volgens de iconologie is Sint Jan de Doper afgebeeld met een geplooid kemelharen kleed, met op de linkerhand een boek met daarop het Lam Gods en in de rechterhand een kruisstaf. Deze ontbreekt hier echter.

Beeld van St. Jan de Doper in het keske aan het Kruiseind (foto G. de Werd, 1969)

Het beeld is gestoken in de Nederrijnse traditie. Het is een uitermate krachtig beeld, dat binnen het kunstpatrimonium van Brabant, de erfenis aan kunstschaten, een uitzonderlijke plaats inneemt. Vergelijkingsmateriaal is te vinden in de omgeving van Venraij, Kleef en Kalkar.

Tot 1970 bevond dit beeld zich in het wegkapelletje op de hoek Kruseind-Deel. Dit door de buurt in 1992 gerestaureerde keske dateert van 1911 en vervangt een ouder kapelleke. Het Sint-Jansbeeld is één van de vier beelden uit het keske. De andere zijn: Moeder Anna met kind, St. Joris en een crucifix. Omdat het eikehouten Sint-Jansbeeld jarenlang aan weer en wind had bloot gestaan, was het zeer verweerd en toonde tal van diepe scheuren. Op initiatief van de Heemkundekring is het beeld gerestaureerd door W.J. Mares uit Maastricht. In 1974 is ter vervanging een van klei gebakken, gelijkende kopie vervaardigd en samen met drie andere beelden in het keske geplaatst. Al deze beelden zijn gemaakt door de Kleiwarenindustrie St. Joris te Beeselimborg).

Het oorspronkelijke beeld is naar alle waarschijnlijkheid uit de parochiekerk afkomstig. De datering van het beeld valt samen met de bouw van de parochiekerk tussen 1437 en 1455. Het stelt bovendien de patroonheilige voor en is door een meesterhand gestoken.